STAMVERDUBBELING IN 'T KAWI.

De korte, maar zaakrijke Proeve eener grammatica van het Bulusch, die Niemann in de Bijdragen tot de kennis der Alfoerſche taal in de Minahasa heeft uitgegeven, bevat een helder overzicht van de wijzen waarop het Bulusch stamwoorden verdubbelt. Daaruit leeren wij o. a. op bl. 71: „Omtrent de verdubbeling van het geheele stamwoord is vooral op te merken, dat daarbij veelal de laatste letter niet mede herhaald wordt, indien deze een medeklinker is.“ Uit de voorbeelden kies ik uit: uliulit van ulit; mahatewetewel van tewel; tumalitalinga van talinga; linakēlakēr van lakēr; rēgērēgēssan van rēgēs; kaambaambar van ambar.

Dezelfde regel der stamverdubbeling wordt in 't Oudjavaansch teruggevonden. In den Wṛtta-saṅcaya, str. 99 komt voor sumirasirat, al stralende, in stralen spuitende, van den stam sirat. De aantekening bij de strofe verwijst naar een ander voorbeeld, anicinicipi, al nippende, inzuigende, in str. 95, waarmee men vergelijkte zulke Bulusche vormen als mēngambangambar „steeds of aanhoudend rangschikken“ van ambar. Niet alleen de zoogen. werkwoordelijke vormen vertoonen zulk eene onvolledige verdubbeling, maar ook, zooals van zelf spreekt, naamwoordelijke. Zoo levert ons de Wṛtta-saṅcaya in str. 94 een voorbeeld in tarutarukan van taruka, waarmede te vergelijken is het Bulusche tumalitalinga hierboven vermeld, voor zooverre de geheele laatste lettergreep des stams, en niet slechts de sluitende medeklinker, in 't eerste gedeelte der verdubbeling niet herhaald wordt.

Andere voorbeelden uit het Kawi die ik mij bij 't lezen opgeteekend heb, zijn awarawarah van warah; aruharuhan van ruhan; makutukutuk van kutuk; linipulipur van lipur; kasěnggusěngguhan; mawěkawěkas van wěkas; akarakarang van karang; agarabagarabag van garabag (Jav. *᳚᳚᳚᳚᳚* en *᳚᳚᳚᳚᳚*). Naamwoorden zijn sirasirat; palěpalěh; pucapucak; kupakupang.

Van deze manier van verdubbeling wijkt schijnbaar af die, welke men aantreft in alumbalumban, Jav. *᳚᳚᳚᳚᳚*, want hiervan is 't stamwoord lumba, niet lumban. Vergelijkt men echter vormen als asirasiran „met heele of volle schepen,“ van sir, Jav. *᳚᳚*, dan ontwaart men dat de sluitende *a* van lumba in 't eerste lid, zelfs indien de stam niet op *a* uitging, vereischt zou worden door eenen in 't Kawi heerschenden regel. De regel is, dat bij de aanhechting van 't aanhechtsel *an*, het eerste lid der verdubbeling eene *a* aanneemt, ten minste indien de stam tweelettergrepig zijnde op eenen klinker uitgaat of wel éénlettergrepig is. Derhalve komt van kayu niet kayu-kayw-an, maar kaywakaywan; van wětu evenzoo awětwawětwan; van sir, asirasiran. Het beginsel waarop deze formatie rust is volmaakt hetzelfde als in de boven aangehaalde voorbeelden uit het Bulusch, want kaywakaywan is door verdubbeling ontstaan, niet uit het stamwoord kayu, maar uit het reeds afgeleide woord kaywan, dat op zijne beurt als stam beschouwd en behandeld wordt, op dezelfde wijze als een primaire stam ulit of sirat. D. i. men herhaalt in 't eerste lid den geheelen stam met uitzondering van den sluitenden medeklinker. Natuurlijk zal dus laru bij verdubbeling larularu „witte mieren“ luiden, maar larwan, Jav. *᳚᳚᳚᳚᳚* ¹ levert bij verdubbeling larwalarwan op. ²

¹ Het Jav. woord is in 't Hdw. ten onrechte als grondwoord opgegeven.

² Voor larwalarwan heb ik eenmaal larwalarwa gevonden in 't gedicht Sutasoma; daar een klinker volgt (larwalarwengapuy), heeft men eene elisie van den neusklank aan te nemen; zeer gewoon is de elisie van de *h*.

Hetgeen bij afleidingen op an gebeurt, geschiedt ook bij die op akĕn. Dus komt de verdubbelde vorm van nanghyakĕn, Jav. *ananghyananghyakĕn*, voor als ananghyananghyakĕn, waaruit blijkt dat van nanghyakĕn alles herhaald wordt wat vóór de slotlettergreep staat, even als in tarutarukan en het Bulusche tumalitalinga. Hetzelfde is toepasselijk op de zoogenaande transitieven op i; van nicipi is de verdubbelde vorm anicinicipi.

In 't Javaansch is de behandelde verdubbeling gewoonlijk vervangen door herhaling der eerste lettergreep. In beteekenis is 't Kawi kaywakaywan gansch hetzelfde als Jav. *kaywakaywan*; tarutarukan beantwoordt nagenoeg aan *tarutarukan*; alumbalumban aan *alumbalumban*. Dezelfde zin wordt in bepaalde gevallen gehecht aan stamverdubbeling; immers *alumbalumban* is in wezen niet verschillend van *alumbalumban*, maar in formatie is het daarom nog niet gelijk te stellen met het oude kaywakaywan. In *alumbalumban* hebben we geen voorbeeld van woordherhaling, ofschoon het in Roorda's Beknopte Gramm. § 155 daarvoor doorgaat, maar een van stamherhaling. Niet wit is het te herhalen woord, maar witan. Evenmin in de Polynesische talen als in eenige andere, mag men stamwoorden met woordstammen verwarren.

De volledige verdubbeling van stammen is aan de oudere taal niet minder eigen dan aan de nieuwere. Zoo bijv. komt van tukup een matukuptukup, „met de hand pogen te bedekken.“ Kagilanggilang van gilang beteekent „onverschillig ter zijde gelegd;“ z. v. a. *kagilang* of *kagilanggilang* vgl. Jav. *gagilanggilang*, hetwelk niet louter van lijken gezegd wordt, zooals men in 't Handw. opgegeven vindt, want in 't Leidsche Hs. van de groote poëtische Babad leest men van een levend kind gezegd: *gagilanggilang* *gagilanggilang*. — Van sirat afgeleid is anpasiratsirat (madhu) in Bhâr. Yuddha 606 „honing sprenkelende.“ — Anghĕthĕtan van hĕt = hôt is „eene schuilplaats zoeken, gaan schuilen.“ — Van ikĕt komt angikĕtikĕt.

De beteekenis van deze en soortgelijke woorden komt slechts zelden met de vroeger behandelde overeen. Gene toch mogen frequentatieven genoemd worden, geven althans *veene* herhaling of veelvuldigheid, langdurigheid of aanhoudendheid, gelijk Niemann zich uitdrukt, te kennen. Daarentegen ligt in de laatste soort, de volledig verdubbelde stammen, meer 't begrip van een beproeven of van eene meer speciale handeling dan de ruimere in den enkelen stam opgesloten. Soms is de verdubbeling het kenteeken van eene verkleining, vermindering, verzwakking, verflauwing der handeling. Zoo kan men ook van 't Jav. *amēkēn-ēkēn* „(een ander) een hoofddoek omdoen,“ en *ēkēn-ēkēn* „zich een hoofddoek omdoen“, zeggen dat het een bijzondere soort van binden, *amēkēn* uitdrukt.

In 't algemeen kan men als regel stellen dat en in 't Kawi en in 't Javaansch de volledige verdubbeling van een stam hetzelfde uitdrukt als de toevoeging van 't aanhechtsel *an*, waar dit den zin heeft van *„er op lijkende“* of het algemeene begrip des stams als het ware beperkt, van een geslachtswoord soortwoorden maakt. Zeer naverwant is het daardoor uitgedrukte begrip van een meervoud, want 't algemeene te splitsen in onderdeelen staat gelijk met het scheiden van een geheel in deelen. Terwijl bijv. *amē* 't algemeene begrip van kamer uitdrukt, dient *amēn* ter aanduiding van iets wat met een kamer te vergelijken is, van een compartiment ¹ of een samenstel van compartimenten. Nog duidelijker komt deze functie van *an* uit in woorden als *amēn*, kanaal, sloot; *amēn* e. dgl. Een veelheid wordt er door aangeduid in *amēn*, waarvan het Ngoko *amēn* toont, hoe naauw de verwantschap is tusschen verdubbeling en toevoeging van *an*. Op dezelfde wijze is Kawi *larularu* = *amēn*.

H. KERN.

¹ Zoo gebruikt in de Beschrijving van Batavia, door Raden Arjo Sastro Darmo, bl. 148 en 54. De vorm *ontbreekt* in 't Handwoordenboek.